

UNIwersytet PEDAGOGICZNY
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie
KATEDRA HISTORII OŚWIATY I WYCHOWANIA

Historia myśli pedagogicznej

ZARYS PROGRAMU KSZTAŁCENIA

na kierunku pedagogika,

wychowanie obywatelskie i wiedza o społeczeństwie

Instrukcja dla studentów studiów stacjonarnych

i niestacjonarnych

Kraków 2013

I. Cel

Perspektywicznym celem historii myśli pedagogicznej jako przedmiotu studiów w uczelni akademickiej jest ukształtowanie racjonalnych poglądów i postaw studentów wobec najważniejszych przejawów teoretycznej i praktycznej aktywności edukacyjnej człowieka w przeszłości. Jej nauczanie zmierza również do formowania krytycyzmu wobec źródeł informacji o minionych faktach edukacyjnych, jak i wobec upowszechnionych w piśmiennictwie historycznym i pedagogicznym standardowych interpretacji tych faktów. Wreszcie – przedmiot ten ma się stać źródłem przekonania studentów o tym, że współczesność edukacyjna jest rezultatem ciągłości i zmiany, występujących w historycznym procesie powszechniej działalności edukacyjnej człowieka.

Historia myśli pedagogicznej jest autonomiczną subdyscypliną historii wychowania. Do innych subdyscyplin zaliczamy: dzieje praktyki oświatowej, historię kultury rozumianą jako dzieje formowania się człowieka pod wpływem warunków społeczno-kulturowych (w tym kultury pedagogicznej), dzieje historiografii pedagogicznej. Autonomia nie oznacza całkowitej niezależności, bo twórcami są ludzie, a ośrodkiem i celem wychowania i nauczania człowiek.

Cel ten jest spełniany przez:

1. opanowanie przez studentów podstawowych faktów obrazujących historyczny rozwój myśli pedagogicznej, ideałów wychowawczych, wszystkich stopni szkolnictwa i pozainstytucjonalnych form oddziaływań wychowawczych, przede wszystkim, choć nie jedynie, zachodniego kręgu cywilizacyjnego;
2. przyswojenie wiedzy o wielostronnych związkach teorii i praktyki edukacyjnej z ekonomicznym i kulturalnym poziomem rozwoju społeczeństwa, zwłaszcza zaś z nauką i społeczno-polityczną ideologią danej epoki historycznej;
3. nabywanie umiejętności retrospektywnego wyjaśniania współczesnych zjawisk pedagogicznych, ukazywania ich historycznego rodowodu i postrzegania perspektywy dalszej ich ewolucji;

4. podejmowanie prób rekonstrukcji wybranych faktów z przeszłości edukacyjnej, tak lokalnej, polskiej, jak i obcej, jako źródła poznania podstaw warsztatu badań historyczno-edukacyjnych;
5. akcentowanie ogólnej atmosfery pedagogicznej epoki, znamionującej stosunek społeczeństwa i państwa do wychowania, a tym samym zmienności ideałów wychowawczych oraz rzutującej na wykształcenie i stanowisko nauczyciela w hierarchii społecznej w ciągu wieków;
6. wyjaśnianie różnic pomiędzy idealną teorią i realną praktyką edukacyjną w przeszłości, jako ważnej przyczyny niepowodzeń w działalności oświatowo-wychowawczej i istotnego czynnika dominacji „pedagogiki postulatywnej” we współczesności;
7. ukazania historycznych źródeł subdyscyplin pedagogicznych.

II. Treści kształcenia

- 1. Historia myśli pedagogicznej jako nauka i przedmiot kształcenia pedagogów**
  - a. Pojęcie
  - b. Potrzeba refleksji nad przedmiotem i metodą badań
  - c. Nauka historyczna czy pedagogiczna?
  - d. Ogólny wizerunek przeszłości i współczesne tendencje rozwojowe
- 2. Wychowanie pierwotne**
  - a. Początki wychowania jako świadomej działalności człowieka
  - b. Wychowanie a rozpad ustroju rodowego
- 3. Typy i formy działalności oświatowo-wychowawczej w epoce starożytnej**
  - a. Periodyzacja
  - b. System polityczny a wychowanie: Sparta i Ateny
  - c. Wychowanie i szkolnictwo w epoce helleńskiej i hellenistycznej
  - d. Wychowanie i szkolnictwo w starożytnym Rzymie

4. Myśl edukacyjnej epoki antycznej i jej rola w dziejach wychowania

- a. Grecka myśl edukacyjna
  - i. Sofiści
  - ii. Sokrates
  - iii. Platon
  - iv. Arystoteles
- b. Rzymska myśl edukacyjna: M. F. Kwintylijan

5. Ideały wychowawcze i organizacja szkolnictwa w średniowieczu

- a. Periodyzacja
  - i. Szkoły klasztorne
  - ii. Szkoły katedralne i kolegiackie
  - iii. Szkoły parafialne
- b. Działalność oświatowa Karola Wielkiego
- c. Scholastyka
- d. Powstanie uniwersytetów
- e. Wychowanie stanowe: rycerskie i rzemieślnicze
- f. Wychowanie i stanowisko społeczne kobiety w średniowieczu
- g. Szkolnictwo polskie w epoce średniowiecza
- h. Akademia Krakowska

6. Zachodnioeuropejska i polska myśl edukacyjna doby Odrodzenia, Reformacji, Kontreformacji

- a. Periodyzacja
- b. Odrodzenia i Humanizm
- c. Poglądy na wychowanie Erazma z Rotterdamu, Tomasza Moora, Jana Ludwika Vivesa
- d. Polski dorobek pedagogiczny doby Odrodzenia: Andrzej Frycz Modrzewski, Szymon Marycjusz Kociołek z Pilzna, Erazm Gliczner-Skrzetuski, Sebastian Petrycy z Pilzna
- e. Reformacja i jej wpływ na szkolnictwo i myśl edukacyjną czasów nowożytnych

- f. Myśl pedagogiczna i działalność oświatowa M. Lutra, F. Melanchtona, J. Sturma, W. Ratkego
- g. Kontrreformacja: system pedagogiczny szkoły jezuickiej i pijarskiej
- h. Szkolnictwo różnowiercze, jezuickie i pijarskie w Polsce

7. Myśl pedagogiczna i oświata epoki nowożytnej

- a. Periodyzacja
- b. Od rewolucji naukowej do rewolucji oświatowej w Europie XVII i XVIII w.
- c. Dorobek pedagogiczny J. A. Komeńskiego
- d. Liberalna koncepcja wychowania J. Locke'a
- e. Encyklopedyści wobec oświaty i wychowania
- f. Naturalizm pedagogiczny J. J. Rousseau
- g. Upaństwowienie szkolnictwa w dobie Oświecenia
- h. Oświeceniowe reformy szkolne w Polsce
  - i. Dzieło Stanisława Konarskiego
  - ii. Powstanie Akademii Rycerskiej
  - iii. Komisja Edukacji Narodowej
- i. Teoretyczny dorobek polskich inicjatyw pedagogicznych doby Oświecenia (G. Piramowicz, H. Kołłątaj, S. Staszic)

8. Narodziny i rozwój nowoczesnego systemu oświatowego w XIX i XX wieku

- a. Periodyzacja
- b. Wpływ rewolucji francuskiej na powstanie liberalnego systemu szkolnego w XIX w.
- c. Początki opieki nad dzieckiem żłobkowym i przedszkolnym
- d. Rewolucja przemysłowa a upowszechnienie oświaty elementarnej
- e. Elitaryzm systemów szkolnych XIX w. Rola gimnazjów klasycznych
- f. Przejawy nacjonalizmu w oświacie i wychowaniu
- g. Rozwój szkolnictwa realnego i zawodowego
- h. Powstanie szkolnictwa specjalnego
- i. Przemiany funkcji uniwersytetów

- j. Dopuszczenie kobiet do studiów wyższych
- k. Uniwersytety powszechne i ludowe
- l. Kształcenie nauczycieli szkół elementarnych i średnich

9. Geneza i rozwój pedagogiki naukowej w XIX w.

- a. Próby osadzenia myśli edukacyjnej na podstawach filozofii nowożytnej:
J. H. Pestalozzi
- b. Pedagogika filozoficzna J. F. Herbarta; herbartyzm
- c. Początki socjalistycznej myśli edukacyjnej: C. Saint-Simon, R. Owen
- d. Geneza teorii wychowania przedszkolnego: F. Froebel
- e. Pedagogika społeczna i „nauczycielska” F. A. Diesterwega
- f. Filozofia pozytywistyczna w myśli edukacyjnej: H. Spencer

10. Polska oświata i myśl pedagogiczna w okresie zaborów

- 1. Zabór rosyjski
  - a. Periodyzacja
  - b. Szkolnictwo polskie w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim do 1831 r.
  - c. Reforma szkolna A. Wielopolskiego
  - d. Szkoła prywatna i tajna oświata polska w walce z rusyfikacją
  - e. Strajk szkolny w 1905 r.
  - f. Repolonizacja szkoły w okresie I wojny światowej
  - g. Pedagogika warszawskiego pozytywizmu (H. Wernic, A. Świętochowski, B. Prus, A. Dygasiński, S. Karpowicz)
  - h. Myśl pedagogiczna J. W. Dawida
- 2. Zabór pruski
  - a. Periodyzacja
  - b. Pierwsza fala germanizacji szkolnictwa polskiego

- c. Ożywienie ruchu oświatowego w Wielkopolsce, na Śląsku, Pomorzu, Warmii i Mazurach w okresie Wiosny Ludów
  - d. Ideologia „Kulturkampfu” i jej skutki dla oświaty polskiej
  - e. Formy oporu przeciwko germanizacji szkolnictwa; tragedia dzieci Wrześni
  - f. Dorobek polskiej refleksji wychowawczej (K. Libelt, A. Cieszkowski, E. Estkowski)
  - g. *Chowanna czyli system pedagogii narodowej* B. F. Trentowskiego
3. Zabór austriacki
- a. Periodyzacja
  - b. Germanizacja szkolnictwa polskiego w końcu XVIII i pierwszej poł. XIX w.
  - c. Szkoła polska w Wolnym Mieście Krakowie
  - d. Autonomia szkolna Galicji
  - e. Konserwatyzm systemu oświatowego i zachowawczy charakter polskiej myśli pedagogicznej
  - f. Ożywienie ruchu oświatowego na przełomie stuleci
  - g. Kulturotwórcza rola galicyjskich uniwersytetów
  - h. Początki zawodowego ruchu nauczycielskiego

11. Pedagogika „Nowego wychowania” pod koniec XIX i w pierwszej połowie XX w.

- a. Pedagogika naturalistyczno-liberalna jako opozycja wobec szkoły tradycyjnej
- b. Ruch nowatorstwa pedagogicznego w Europie i Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej
  - i. Amerykański progresywizm i dorobek J. Dewey’a
  - ii. Dzieło M. Montessori
  - iii. Koncepcja nauczania i wychowania w szkole C. Freineta
  - iv. Plan daltoński H. Parkhurst
- c. Szkoła pracy i jej główne odmiany (niemiecka, radziecka, amerykańska, polska)
- d. Socjologizm pedagogiczny: E. Durkheim

- e. Pedagogika kultury
- f. Pedagogika religijna
- g. Pedagogika materializmu historycznego

12. Odrodzenie szkoły polskiej w okresie II Rzeczypospolitej

- a. Periodyzacja
- b. Proces adaptacji zaborczych systemów edukacyjnych do potrzeb odrodzonego państwa polskiego
- c. Organizacje polskiego szkolnictwa w latach 1918-1932
- d. Reforma szkolna 1932 r.
- e. Formy organizacyjne i programy kształcenia nauczycieli
- f. Sukcesy i porażki polityki oświatowej państwa

13. Polska myśl pedagogiczna okresu międzywojennego

- a. Główne orientacje
  - i. Teoria wychowania narodowego: L. Zarzecki
  - ii. Teoria wychowania państwowego S. Czerwiński, K. Sośnicki
  - iii. Pedagogika kultury: Z. Mysłakowski, B. Suchodolski, S. Hessen
  - iv. Pedagogika społeczne: H. Radlińska
  - v. Pedagogika socjalistyczna: W. Spasowski
- b. Działalność pedagogiczna i dorobek pisarski J. Korczaka
- c. „Szkoła twórcza” H. Rowida
- d. Pedagogika „akademicka” i pedagogika „praktyczna”: rola badań empirycznych

14. Losy polskiej oświaty i szkolnictwa w okresie II wojny światowej

- a. Niemiecka polityka oświatowa w Generalnym Gubernatorstwie i na ziemiach polskich wcielonych do Rzeszy
- b. Stosunek okupacyjnych władz radzieckich do szkoły polskiej na Kresach Wschodnich
- c. Polskie inicjatywy oświatowe na obczyźnie (ZSRR, Palestyna, Węgry, Szwajcaria, Wielka Brytania)
- d. Dorobek tajnej oświaty polskiej w czasie okupacji niemieckiej

III. Literatura

1. Podręczniki

Historia wychowania, t. 1 i 2, pod red. Ł. Kurdybachy, Warszawa 1965 – 1968.

Historia wychowania. Wiek XX, t. 1 i 2, pod red. J. Miąso, Warszawa 1980.

Dzieje szkolnictwa i pedagogiki specjalnej, pod red. S. Mauersberga, Warszawa 1990.

J. Gaj, K. Hądzelek, *Dzieje kultury fizycznej w Polsce*, Poznań 1997.

S. Kot, *Historia wychowania. Zarys podręcznikowy*, t. 1 i 2, Lwów 1934.

S. Litak, *Historia wychowania*, t. I, Do rewolucji francuskiej, Kraków 2002.

H. J. Marrou, *Historia wychowania w starożytności*, Warszawa 1969.

S. I. Możdżeń, *Historia wychowania 1795 – 1918*, Kielce 2000.

S. I. Możdżeń, *Historia wychowania 1918 – 1945*, Kielce 2000.

S. Rutkowski, *Zarys dziejów polskiego szkolnictwa wojskowego*, Warszawa 1970.

S. Wołoszyn, *Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie*, Warszawa 1964.

R. Wroczyński, *Dzieje wychowania fizycznego i sportu*, Warszawa 1971.

R. Wroczyński, *Dzieje oświaty polskiej do roku 1795*, Warszawa 1983.

R. Wroczyński, *Dzieje oświaty polskiej 1795 - 1945*, Warszawa 1980.

W. Bobrowska-Nowak, *Historia wychowania przedszkolnego*, Warszawa 1978.

Z dziejów wychowania wojskowego w Polsce, t. 1 i 2, pod red. S. Rutkowskiego, Warszawa 1969.

2. Źródła

Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej, t. 1, 2, 3. Wyboru dokonał i opracował S. Wołoszyn, Warszawa 1965 - 1966.

Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej, t. 3 - Księga pierwsza i druga. Wybór i opracowanie S. Wołoszyn. Wydanie drugie zmienione, Kielce 1998.

Źródła do historii wychowania (wybór), cz. 1 i 2. Wybrał i objaśnił S. Kot, Warszawa 1929 – 1930.

3. Literatura uzupełniająca (w wyborze)

a. Teksty źródłowe

J. W. Dawid, *Pisma pedagogiczne*. Wybrał, opracował, wstępem opatrzył R. Wroczyński, Warszawa 1961.

Erazm z Rotterdamu, *Pisma moralne*. Wybór, przeł. M. Cytowska, Warszawa 1970

J. F. Herbart, *Pisma pedagogiczne*. Wybór, wstęp i opracowanie B. Nawroczyński, Wrocław 1967.

J. A. Komeński, *Wielka dydaktyka*. Oprac. B. Suchodolski, Wrocław 1956

Komisja Edukacji Narodowej. Pisma Komisji i o Komisji. Zebrał i opracował S. Tync, Wrocław 1954

J. A. Komeński, *Pisma wybrane*, przeł. K. Remerowa, wybór, wstęp, komentarz B. Suchodolski, Wrocław 1964.

S. Konarski, *Pisma pedagogiczne*. Wstęp i objaśnienie Ł. Kurdybacha, Wrocław 1959.

M. F. Kwintylian, *Kształcenie mówcy*. Przekład i opracowanie M. Brożek, Wrocław 1954.

J. Locke, *Myśli o wychowaniu*, tłum. F. Wnorowski. Wstęp i komentarz K. Mrozowska, Wrocław-Kraków 1959.

M. Montessori, *Domy dziecka. Metoda pracy naukowej stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci*, Warszawa 1913.

Pedagogika pozytywizmu warszawskiego. Opr., wstępem opatrzył R. Wroczyński, Wrocław 1958.

J. H. Pestalozzi, *Jak Gertruda uczy swoje dzieci*. Opr. W. Szewczuk, M. Szulkin, Wrocław 1955.

J. H. Pestalozzi, *Pisma pedagogiczne*, tłum. E. Bielicka. Wybór, wstęp i opr. R. Wroczyński, Wrocław 1972.

M. Pęcherski, M. Świątek, *Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917 - 1977. Podstawowe akty prawne*. Wyd. II, Warszawa 1978.

J. J. Rousseau, *Emil, czyli o wychowaniu*, t. I, przeł. W. Husarski, t. II, przeł. E. Zieliński. Wstęp J. Legowicz, Wrocław 1955.

Sebastian Petrycy z Pilzna, *Pisma wybrane*. Opr. W. Wąsik, wstępem poprzedził K. Grzybowski, t. I-II, Kraków 1956.

Szymon Marycjusz, *O szkołach czyli akademiach ksiąg dwoje*, przeł. A. Danysz, Wrocław 1955.

B. F. Trentowski, *Chowanna, czyli system pedagogiki narodowej jako umiejętność wychowania, nauki i oświaty, słowem wykształcenie naszej młodzieży*, Wrocław 1970.

Wybór pism pedagogicznych Polski doby Odrodzenia. Oprac. J. Skoczek, Wrocław 1956.

Wybór źródeł i tekstów z historii kultury fizycznej i rehabilitacji. Wybór i oprac. U. Kowieska, Wrocław 1997.

b. Opracowania

F. W. Araszkiewicz, *Ideaty wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1978.

F. W. Araszkiewicz, *Szkoła średnia ogólnokształcąca w Polsce w latach 1918-1932*, Wrocław 1972.

P. Ariés, *Historia dzieciństwa. Dziecko i rodzina w dawnych czasach*, przeł. M. Ochab, Gdańsk 1995.

J. Axer, *Retoryka antyczna i jej dziedzictwo*, Warszawa 1996.

M. Balcerek, *Rozwój opieki nad dzieckiem w Polsce w latach 1918-1939*, Warszawa 1978.

M. Banasiewicz, *Polityka naukowa i oświatowa hitlerowskich Niemiec na ziemiach polskich „wcielonych” do Trzeciej Rzeszy w okresie okupacji (1939-1945)*, Poznań 1980.

H. Barycz, *Alma Mater Jagellonica*, Kraków 1958.

J. Baszkiewicz, *Młodość uniwersytetu*, Warszawa 1997.

A. Brühlmeier, *Edukacja humanistyczna*, przekł. I. Pańczakiewicz, Kraków 2000.

L. Chmaj, *Prądy i kierunki w pedagogice XX wieku*, Warszawa 1962.

Człowiek oświecenia, red. M. Vovelle, przeł. M. Gurgul, Warszawa 2001.

Z. Dąbrowski, *Pedagogika opiekuńcza (pedagogika opieki) jako dyscyplina naukowa*, Toruń 1987.

E. Dolata, *Józef Żuliński (1814-1908) i jego wkład w organizację kolonii dziecięcych w Galicji*, „Rocznik” Komisji Nauk Pedagogicznych PAN – Oddział w Krakowie 2001, t. 54, s. 17-30.

A. Drózdź, *Mity i utopie pedagogiczne*, Kraków 2000.

J. Dybiec, *Maria Montessori w Polsce*, „Rocznik” Komisji Nauk Pedagogicznych PAN – Oddział w Krakowie 1983, t. 30, s. 5 – 27.

Dzieje kultury fizycznej i sportu, pod red. Z. Grota i T. Ziółkowskiej, Warszawa 1990.

Dzieje szkolnictwa i oświaty na wsi polskiej, t. I - do 1918. Praca zbiorowa pod red. S. Michalskiego, Warszawa 1982.

Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, red. E. Różycka, t. I-IV, Warszawa 2003.

A. Fijałkowski, *Puer eruditus. Idee edukacyjne Wincentego z Beauvais (ok. 1194-1264)*, Warszawa 2001.

A. Fijałkowski, *Tradycje i nowatorstwo w Orbis sensualium pictum Jana Amosa Komeńskiego*, Warszawa 1912

A. Folkierska, *Sergiusz Hessen – pedagog odpowiedzialny*, Warszawa 2005.

C. Galek, *Mysł pedagogiczny Bolesława Prusa na tle pozytywizmu polskiego*, Zamość 2005.

W. Garbowska, *Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1932-1939*, Wrocław 1975.

W. M. Grabski, *Prekursorzy idei Komisji Edukacji Narodowej*, Warszawa 2000.

A. Haratyk, *Rozwój opieki nad dzieckiem i młodzieżą w Galicji doby autonomicznej*, Wrocław 2002.

W. Jaeger, *Paideia. Formowanie człowieka greckiego*, przeł. M. Plezia, H. Bednarek, Warszawa 2001.

A. Jobert, *Komisja Edukacji Narodowej w Polsce 1773-1794*, przeł. M. Chamcówna, przedmowa H. Barycz, Wrocław 1979.

J. Jundził, *Wzorce i modele wychowania w rodzinie rzymskiej okresu III wieku p.n.e. – III wiek n.e.*, wyd. II zm. i poszerzone, Bydgoszcz 2001.

Ł. Kabzińska, *Geneza i rozwój pedagogiki pozytywizmu warszawskiego w świetle publicystyki „obozu młodych”*, Olsztyn 1996.

M. Kalinowski, *Resocjalizacja nieletnich w państwach europejskich i pozaeuropejskich*, Warszawa 2005.

F. Kiryk, *Nauk przemożnych perła*, Kraków 1986.

J. Krasuski, *Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939 - 1945*, Warszawa 1977.

J. Krukowski, *Wolfgang Ratke w Polsce (przeгляд polskiego piśmiennictwa)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, z. 131. Prace z Historii Oświaty i Wychowania 2”, Kraków 1989, s. 5 – 32.

- Ł. Kurdybacha, *Zawód nauczyciela w ciągu wieków*, Łódź 1948.
- W. Lisowski, *Polskie korpusy kadetów*, Warszawa 1982.
- J. Maciaszkowa, *Z teorii i praktyki pedagogiki opiekuńczej*, Warszawa 1991.
- C. Majorek, *Glosa do rozważań o historii wychowania*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1993, nr 2, s. 111-124.
- J. Maritain, *Trzej reformatorzy: Luter, Kartezjusz, Rousseau*, przeł. K. Michalski, wstęp P. Lisicki, wyd. II, Warszawa 2005,
- S. Mauersberg, *Szkolnictwo powszechne dla mniejszości narodowych w Polsce w latach 1918-1939*, Wrocław 1968.
- A. Meissner, *U źródeł historii wychowania jako nauki*, [w:] *Historia wychowania XX wieku. Dorobek i perspektywy*, pod red. T. Gumuły, J. Krasuskiego, S. Majewskiego, Kielce 1998, s. 13-23.
- Metodologia w badaniach naukowych historii wychowania*, pod red. T. Jałmużny, I. i G. Michalskich, Łódź 1993.
- K. Mrozowska, *By Polaków zrobić obywatelami. Dzieje narodu i państwa polskiego*, t. II, z. 37, Warszawa 1993
- K. Mrozowska, *Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego*, Wrocław 1961.
- A. Murzyn, *Johann Friedrich Herbart i jego miejsce w pokantowskiej myśli idealistycznej*, Kraków 2004.
- L. Moulin, *Średniowieczni szkolarze i ich mistrzowie*, przeł. H. Lubicz-Trawkowska, Gdańsk-Warszawa 2003.
- Myśliciele o wychowaniu: Alain, Arystoteles, Avicenna [...] Konfucjusz*, red. Cz. Kupisiewicz, I. Wojnar, przeł. I. Janiszowska, Warszawa 1996.
- W. Okoń, *Wizerunki sławnych pedagogów polskich*, Warszawa 2000.
- Pedagog czynu – Kazimierz Jeżewski*, pod red. B. Cichego, Warszawa 1978.
- Pedagogika ogólna i subdyscypliny*, pod red. L. Turowskiego, Warszawa 1999.
- L. Piechnik, *Początki seminariów nauczycielskich w Polsce w wieku XVI*, „Nasza Przeszłość” 1959, nr 10, s. 159-175.
- Pomoc społeczna w Polsce*, pod red. J. Staręgi-Piasek, Warszawa 1985.
- R. Wroczyński, *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1985.
- I. Pyrzyk, *Prekursorzy pedagogiki opiekuńczej (J. H. Pestalozzi, J. Kroczyński, A. Makarenko, J. Babicki)*, Toruń 2003.

- J. Radwan-Pragłowski, K. Frysztacki, *Spoleczne dzieje pomocy czlowiekowi: od filantropii greckiej do pracy socjalnej*, Warszawa 1996.
- P. Richè, *Edukacja i kultura w Europie Zachodniej (VI-VIII w.)*, przeł. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 1995.
- B. Russell, *Mądrość Zachodu*, przeł. W. Jacórzyński, M. Wichrowski, oprac. naukowe Teresa Hołówka, Warszawa 1994.
- J. Serczyk, *Albertyna: uniwersytet w Królewcu (1544-1915)*, Olsztyn 1994.
- K. Stopka, A. K. Banach, J. Dybiec, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000.
- Szkoły eksperymentalne w świecie 1900 - 1960*. Praca zbiorowa pod red. W. Okonia, Warszawa 1964.
- Z. Skubała-Tokarska, Z. Tokarski, *Uniwersytety w Polsce*, Warszawa 1972.
- S. Sztobryn, *Badania nad „Filozofią pedagogii” Józefa Hoene Wrońskiego w czasopiśmiennictwie pedagogicznym w latach 1918-1939*, „Biuletyn Historii Wychowania” 1995, nr 1, s. 20-27.
- A. Smołalski, *Osoba i zawód nauczyciela w polskiej myśli pedagogicznej do 1939 roku*, Wrocław 1983.
- W. Szulakiewicz, *Historia oświaty i wychowania w Polsce 1918-1939. Studium historiograficzne*, Toruń 2000.
- W. Szulakiewicz, *Historia oświaty i wychowania w Polsce 1944 – 1956*, Kraków 2006.
- A. Szumski, *W walce o postępową szkołę. Rzecz o Henryku Rowidzie*, Warszawa 1977.
- W. Witwicki, *Platon jako pedagog*, Warszawa 1947.
- J. Olczak – Ronikier, *Korczak; próba biografii*, Warszawa 2011
- S. Wołoszyn, *Korczak*, Warszawa 1978
- S. Wołoszyn, *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku: próba zarysu encyklopedycznego*, Warszawa 1992.
- I. Zarębski, *Iter Italicum - włoska droga wczesnego humanizmu w Polsce*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, z. 26. Prace Historyczne III”, Kraków 1967, s. 69-83.
- D. Żołądź, *Idealy edukacyjne doby staropolskiej*, Warszawa 1990.

IV. Komentarz

Zarys programu historii myśli pedagogicznej obejmuje podstawową wiedzę z zakresu „pedagogiki retrospektywnej” dla kandydata na pedagoga. W programie tym nie wyróżnia się haseł adresowanych bezpośrednio do słuchaczy różnych specjalności studiów pedagogicznych. Pojawia się zatem potrzeba jego profilowania ze względu na swoistość specjalności, z zakresu której studenci odbierają wykształcenie. Stąd też jest sprawą oczywistą, że prowadzący przedmiot nauczyciel akademicki ma prawo, a nawet obowiązek, wprowadzania nowych treści i zarazem rezygnacji z tych, których nie uzna za konieczne, dobierania tematów wykładów i ćwiczeń do specjalności.

Należy jednak pamiętać o tym, że studiów nie można jedynie utożsamiać z prostym przygotowaniem do zawodu nauczyciela czy wychowawcy. Tu wymagania muszą być wyższe, a otrzymywana wiedza pełniejsza, wyrażająca współczesny dorobek danej subdyscypliny pedagogicznej, dająca podstawy dobrej orientacji w piśmiennictwie, słowem - wiedza odpowiadająca dyplomowaniu. Taką właśnie wiedzę sugeruje niniejszy *Zarys programu*. Toteż nie należy rezygnować z ambicji pełnego jej wyegzekwowania od kandydatów na pedagogów. Zwłaszcza powinno to dotyczyć materiału obejmującego te zjawiska edukacyjne przeszłości, które nie osłabiły swojej teoretycznej i praktycznej wymowy w dobie obecnej. Akcentowanie pluralistycznego charakteru myśli edukacyjnej i różnorodności praktyki oświatowo-wychowawczej minionych epok historycznych, wydobywanie z nich i upowszechnianie wśród studentów informacji o wielokierunkowych działaniach innowacyjnych nauczycieli i wychowawców, w szczególności zaś ukazywanie piękna, bogactwa i roli historii myśli pedagogicznej we współczesnych naukach pedagogicznych - to podstawowe założenia ideowe realizacji kursu tego przedmiotu na poziomie wyższym.

Celem przewyższania szerzących się w Polsce współczesnej (także wśród nauczycieli i pedagogów) postaw ksenofobicznych, w realizacji programu kształcenia historyczno-pedagogicznego powinny być akcentowane ogólnoswiatowe zjawiska i tendencje rozwojowe oświaty i pedagogiki w perspektywie historycznej. Oznacza to m.in. stosowanie metody retrogresywnej w rozważaniu niemal wszystkich zagadnień uwzględnionych w niniejszym *Zarysie programu*.

Zakres treści kształcenia dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych jest identyczny i zgodny ze standardami kształcenia dla kierunku pedagogika. Program kształcenia z przedmiotu zapewnia nabycie tej samej wiedzy i uzyskanie tych samych kwalifikacji na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Program nauczania z historii myśli pedagogicznej umożliwia studentowi wybór treści kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% godzin zajęć z zakresów i na zasadach ustalonych przez jednostkę prowadzącą kształcenie.

Opracowanie

Katedra Historii Oświaty i Wychowania